

**PREVENCIA A NÁPRAVA
ENVIRONMENTÁLNYCH ŠKÔD -
LEGISLATÍVNY RÁMEC V SLOVENSKEJ
REPUBLIKE**

**Ing. Tatiana Tobiášová
Ministerstvo životného prostredia SR
odbor environmentálnych rizík
a biologickej bezpečnosti
tel. +421905680524**

e-mail: tobiasova.tatiana@enviro.gov.sk

Štrbské Pleso, apríl 2014

➤ v roku 2007 transpozícia Smernice EP 2004/35/ES o environmentálnej zodpovednosti pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd (ďalej len „smernica o environmentálnej zodpovednosti“)

zákon č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“) účinný od 1. septembra 2007

➤ v SR - samostatný zákon, bez vykonávacích predpisov; nešlo sa nad rámec smernice

➤ zákon upravuje:

1) práva a povinnosti prevádzkovateľov pri prevencii a náprave environmentálnych škôd (ďalej len „EŠ“) vrátane s tým spojených nákladov

2) úlohy orgánov štátnej správy

3) zodpovednosť za porušenie povinností

➤ **základná zásada** ako smernice tak aj zákona – **„znečisťovateľ platí“** t. j. finančná zodpovednosť prevádzkovateľa za EŠ

- oproti doterajšej legislatíve zákon prináša novú povinnosť pre prevádzkovateľov vykonať na vlastné náklady nápravné opatrenia na odstránenie následkov EŠ, čo predstavuje silný stimul na predchádzanie vzniku EŠ => **motivácia na vykonanie preventívnych opatrení**
- **základná povinnosť** prevádzkovateľa – **predchádzanie vzniku EŠ a bezprostrednej hrozbe EŠ** (ďalej len „BHEŠ“)

- zákon sa vzťahuje na činnosti uvedené v § 1 ods. 2 až 3 zákona
- zákon sa nevzťahuje na EŠ spôsobenú uvedenú v § 1 ods. 4 až 6 ako i na EŠ
 - ak vznikla pred dňom účinnosti zákona,
 - vzniknutú síce po účinnosti zákona, ale bola spôsobená konkrétnou činnosťou vykonanou a skončenou pred dňom účinnosti zákona

Pôsobnosť zákona

Definované pracovné činnosti

Objektívna zodpovednosť
za škodu (bez ohľadu na zavinenie)

EŠ a BHEŠ na:

- chránené druhy
- chránené biotopy
- voda
- pôda

Na koho sa zákon vzťahuje?

- a) činnosti podliehajúce integrovanému povoleniu
- b) zber, preprava, zhodnocovanie a zneškodňovanie odpadov (súhlas alebo registrácia)
- c) cezhraničný pohyb odpadov (povolenie)
- d) vypúšťanie odpadových vôd do povrchových alebo podzemných vôd, vyžadujúce povolenie vrátane povolenia s tým spojených vodných stavieb
- e) vypúšťanie znečisťujúcich látok do povrchových

Na koho sa zákon vzťahuje?

- g) výrobu, používanie, uskladňovanie, spracúvanie, plnenie, uvoľňovanie do ŽP a vnútropodnikovú prepravu:
- ✓ nebezpečných chemických látok a prípravkov
 - ✓ prípravkov na ochranu rastlín vrátane ich uvádzania na trh
 - ✓ biocídnych výrobkov vrátane ich uvádzania na trh

Na koho sa zákon vzťahuje?

- h) prepravu nebezpečného alebo
znečisťujúceho tovaru dopravou:
- ✓ cestnou
 - ✓ železničnou
 - ✓ vnútrozemskou vodnou
 - ✓ námornou
 - ✓ leteckou

Na koho sa zákon vzťahuje?

- i) prevádzku veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia, spaľovní alebo zariadení na spoluspaľovanie odpadov
- j) používanie GMO v uzavretých priestoroch vrátane ich prepravy
- k) zámerné uvoľňovanie GMO
- l) nakladanie s ťažobným odpadom

Na čo sa zákon nevzťahuje?

Nevzťahuje sa na EŠ a BH EŠ spôsobenú:

- vojnou alebo vojnovým stavom
- prírodným javom výnimočnej, neovplyvniteľnej a neodvrátiteľnej povahy
- činnosťou s jadrovým rizikom
- znečistenie difúzneho charakteru, pri ktorom nie je možné určiť príčinnú súvislosť medzi EŠ a pracovnou činnosťou jednotlivých prevádzkovateľov

Na čo sa zákon nevzťahuje?

- na činnosti, ktorých
 - ✓ hlavným účelom je slúžiť obrane štátu
 - ✓ a výlučným účelom je ochrana pred živelnými pohromami
- na EŠ, ak od emisie, udalosti alebo havárie, ktorá škodu spôsobila uplynie **viac ako 30 rokov** („premlčacia doba“)
- ak vznikla pred dňom účinnosti zákona,
- vzniknutú síce po účinnosti zákona, ale bola spôsobená konkrétnou činnosťou vykonanou a

Čo je environmentálna škoda?

- EŠ = škoda na
 - **chránených druhoch a chránených biotopoch**, majúca závažné nepriaznivé účinky na dosahovanie alebo udržiavanie priaznivého stavu ich ochrany
 - **vode**, majúca závažné nepriaznivé účinky na ekologický, chemický alebo kvantitatívny stav vôd alebo ich ekologický potenciál
 - **pôde** spočívajúca v jej znečistení a predstavujúca závažné riziko nepriaznivých účinkov

EŠ nemôže vzniknúť napr.:

- na ovzduší, hoci cez jeho znečistenie môže dôjsť ku vzniku EŠ na vode, pôde a chránených druhoch a chránených biotopoch

Čo je bezprostredná hrozba EŠ ?

- je to dostatočná pravdepodobnosť, že v blízkej budúcnosti môže dôjsť k EŠ

- Environmentálna škoda **nezahŕňa škodu na majetku alebo na zdraví !**
- Prevádzkovateľ je **povinný predchádzať vzniku EŠ alebo BHEŠ !**
- **Za EŠ zodpovedá prevádzkovateľ, ktorý ju spôsobil pracovnou činnosťou !**
- **Zodpovednosť prevádzkovateľa za EŠ prechádza na jeho právneho nástupcu !**

- ak EŠ spôsobililo viac prevádzkovateľov – zodpovednosť v rozsahu, v akom sa na EŠ podieľali
- ak nemožno určiť – spoločne a nerozdielne
- za **posúdenie** BHEŠ a vzniku EŠ **zodpovedá prevádzkovateľ**
- pri pochybnostiach – **konzultácie**/SIŽP, OÚ ŽP teraz OÚ odbor starostlivosti o ŽP/
- podanie žiadosti o konzultáciu nezbavuje prevádzkovateľa zodpovednosti konat' podľa zákona

Dôležité základné pojmy

- **škoda** – merateľná nepriaznivá zmena prírodného zdroja alebo merateľné zhoršenie jeho funkcií
- **prírodný zdroj (PZ)** – chránené druhy a biotopy, voda a pôda
- **funkcia prírodného zdroja** – funkcia, ktorú plní PZ v prospech iného PZ alebo verejnosti
- **základný stav (ZS)** – stav prírodného zdroja a jeho funkcií v čase vzniku EŠ, ktorý by existoval, keby nedošlo k EŠ,

Dôležité základné pojmy

- **pracovná činnosť** - činnosť vykonávaná v rámci hospodárskej činnosti, obchodu alebo podnikania
- **prevádzkovateľ** – fyzická osoba alebo právnická osoba – podnikateľ, ktorá vykonáva alebo riadi pracovnú činnosť
- **emisia** – uvoľnenie látok, prípravkov, organizmov alebo mikroorganizmov do ŽP v dôsledku ľudskej činnosti
- **preventívne opatrenie** – opatrenie, ktoré sa prijme ako reakcia na udalosť, konanie alebo

Dôležité základné pojmy

- **nápravné opatrenie =>** akcia alebo kombinácia akcií vrátane opatrení na zmiernenie následkov
 - alebo kombinácia dočasných opatrení, ktorých účelom je obnova, regenerácia alebo nahradenie poškodených prírodných zdrojov alebo ich zhoršených funkcií alebo zabezpečenie rovnocennej náhrady za tieto zdroje alebo funkcie
- **nápravné opatrenie – primárne, doplnkové a kompenzačné**

Dôležité základné pojmy

- **náklady** – náklady potrebné na zabezpečenie náležitej a účinnej prevencie a nápravy EŠ
 - vrátane nákladov na posúdenie EŠ, BHEŠ a alternatívnych opatrení,
 - vrátane nákladov na súvisiacu administratívu, právne služby a na vymáhanie náhrady nákladov,
 - vrátane nákladov na zber údajov a ďalších všeobecných nákladov, ako aj nákladov na monitorovanie a kontrolu EŠ dotknutého alebo ohrozeného miesta

Dôležité základné pojmy

- **chránené druhy a biotopy (CHDaB)**
- chránené druhy európskeho významu uvedené v osobitnom predpise
- druhy európskeho významu a sťahovavé vtáky, na ktorých ochranu sa vyhlasujú chránené územia a ich chránené biotopy
- miesta na rozmnožovanie alebo na oddych chránených druhov európskeho významu
- chránené biotopy európskeho významu uvedené v osobitnom predpise

Dôležité základné pojmy

- **pôda** – poľnohospodárska pôda, lesné pozemky, zastavané plochy a nádvoría, ostatné plochy
- **vodou** sú všetky vody podľa osobitného predpisu
- **obnova vrátane prirodzenej obnovy** - návrat poškodených prírodných zdrojov alebo ich zhoršených funkcií do ZS / pre EŠ na CHD a B a vode/
 - odstránenie akéhokoľvek závažného

Preventívne opatrenia (PO)

Čo treba robiť ak nastane BHEŠ ?

Prevádzkovateľ

- posúdiť, či bezprostredne hrozí vznik EŠ
- povinnosť prijať a vykonať PO pri BHEŠ
- povinnosť oznámiť príslušnému orgánu všetky potrebné údaje, ak aj napriek prijatým a vykonaným opatreniam neodstráni bezprostrednú hrozbu EŠ

Preventívne opatrenia (PO)

Čo treba robiť ak nastane BHEŠ ?

Príslušný orgán

- oprávnený **požadovať** potrebné info o BHEŠ alebo o podozreniach
- oprávnený **rozhodnúť** o uložení povinnosti prevádzkovateľovi prijať a vykonať PO
- oprávnený **sám prijať a vykonať** PO
 - ak nekoná prevádzkovateľ
 - ak prevádzkovateľ nie je známy

Nápravná činnosť (NO)

Čo treba robiť, ak nastane EŠ?

Prevádzkovateľ

- povinnosť bezodkladne oznámiť vznik EŠ
- povinnosť prijať a vykonať všetky uskutočniteľné kroky
 - na zabránenie šíreniu EŠ s cieľom obmedziť alebo predísť ďalším a nepriaznivým účinkom na zdravie ľudí alebo ďalšiemu zhoršeniu funkcií

Nápravná činnosť (NO)

Čo treba robiť ak nastane EŠ?

Príslušný orgán

- oprávnený **požadovať** doplňujúce info o EŠ
- oprávnený **rozhodnúť** o uložení povinnosti prevádzkovateľovi vykonať NO vrátane zmierňujúcich opatrení
- oprávnený **prijat' a vykonať** NO
 - ak nekoná prevádzkovateľ
 - ak prevádzkovateľ nie je známy alebo nemá právneho nástupcu

Náprava EŠ / CHD a B, voda

- **cieľ** – obnova ŽP do základného stavu a odstránenie závažných rizík nepriaznivých účinkov na zdravie
- **primárna náprava** – do základného stavu
- **doplnková náprava** – ak sa nepodarilo dosiahnuť primárnu nápravu
- **kompENZAČNÁ náprava** – kompenzácia dočasných strát prírodných zdrojov až kým sa primárnou a doplnkovou nápravou nepodarí dosiahnuť obnovu prírodných

Náprava EŠ /pôda

- **cieľ** – zabezpečiť odstránenie znečistenia pôdy tak, aby pôda nepredstavovala závažné riziko nepriaznivých účinkov na zdravie ľudí
- **analýza rizík na zistenie EŠ** – za vykonanie zodpovedá prevádzkovateľ
- **NO** – odstránenie znečisťujúcich látok, zabránenie ich šíreniu, zníženie a kontrola množstva
- zreteľ na súčasné alebo budúce využívanie pôdy v čase vzniku EŠ

Náprava EŠ /CHDaB, voda

- primeranosť možnosti nápravy EŠ sa vyhodnotí použitím BAT
- zohľadnia sa napr.
 - účinok na zdravie ľudí a bezpečnosť
 - náklady na realizáciu
 - pravdepodobnosť úspechu
 - rozsah, v akom sa zabráni budúcim EŠ
 - rozsah prospechu pre všetky zložky

Náklady na prevenciu a nápravu EŠ

- náklady na PO a NO **znáša prevádzkovateľ** a to aj v prípadoch, ak ich vykonal príslušný orgán namiesto prevádzkovateľa => náklady si bude spätne vymáhať od prevádzkovateľa v exekučnom konaní
- z tohto základného pravidla zákon pripúšťa niekoľko výnimiek:

Náklady na prevenciu a nápravu EŠ

- 1) prevádzkovateľ nie je povinný znášať náklady na PO alebo ich časť, ak preukáže, že EŠ alebo BH EŠ
 - a) bola spôsobená tret'ou osobou, pričom prevádzkovateľ vynaložil také úsilie, aby EŠ alebo BH EŠ zabránil alebo
 - b) vznikla v dôsledku splnenia záväzného príkazu, pokynu alebo povolenia na vykonanie pracovnej činnosti v čase pred vznikom EŠ alebo BH EŠ

Náklady na prevenciu a nápravu EŠ

- 2) prevádzkovateľ nie je povinný znášať náklady na PO alebo ich časť, ak preukáže, že EŠ alebo BH EŠ vznikla v dôsledku
 - a) emisie alebo udalosti povolenej v rozhodnutí o vykonávaní pracovnej činnosti (v súlade s predpismi ŽP) a zároveň preukáže, že EŠ nezavinil
 - b) emisie, činnosti alebo spôsobu použitia výrobku pri výkone pracovnej činnosti, pri ktorom prevádzkovateľ preukáže, že ho

Náklady na prevenciu a nápravu EŠ

na základe stavu poznatkov vedy a techniky v čase, keď došlo k emisii alebo keď bola činnosť vykonaná, nemohol považovať za také, ktoré by mohlo spôsobiť environmentálnu škodu,

- c) konania tretej osoby
- d) splnenia záväzného príkazu, pokynu alebo povolenia na vykonanie pracovnej činnosti

Náhrada nákladov

- príslušný orgán rozhodne o výške nákladov na PO a NO, ktoré je prevádzkovateľ povinný nahradiť, ak príslušný orgán konal sám
- ak je prevádzkovateľ v konkurze – vymáhanie v konkurznom konaní
- prevádzkovateľ má nárok na náhradu nákladov voči tretej osobe a orgánu verejnej správy

Finančné krytie zodpovednosti za EŠ

- toto ustanovenie nadobudlo účinnosť 1. júla 2012 => povinnosť prevádzkovateľov objektívne zodpovedných za EŠ zabezpečiť finančné krytie svojej zodpovednosti za EŠ vrátane predpokladaných nákladov na nápravnú činnosť a nápravné opatrenia na odstránenie EŠ, ktorá môže byť spôsobená jeho pracovnou činnosťou a to :

- uzavretím poistenia alebo iným rovnocenným spôsobom (do konca júna 2012 bolo finančné krytie za spôsobenú EŠ pre

Finančné krytie zodpovednosti za EŠ

- okrem poistenia sa za finančné krytie považujú aj iné finančné nástroje ako napr.: banková záruka (podmienky tejto záruky sa musia dohodnúť s bankou)
- nie je však prípustné a akceptovateľné potvrdenie o vklade peňazí na účet v banke => nie je to banková záruka,
- peniaze musia byť na tento účet účelovo viazané a banka ich uvoľni iba za určitých podmienok (samostatný účelovo viazaný účet).

Finančné krytie zodpovednosti za EŠ

- za stanovenie výšky finančného krytia (limitu) zodpovedá prevádzkovateľ!

- výšku finančného krytia si prevádzkovateľ stanovuje na základe predpokladaného rizika svojich činností (analýza rizík, vykonaná odborne spôsobilou osobou), vrátane predpokladaných nákladov na návrh,

Finančné krytie zodpovednosti za EŠ

- výšku finančného krytia neschvaľuje žiadna štátna inštitúcia ani kontrolný orgán, povinné je iba jeho zabezpečenie a oznámenie o jeho zabezpečení zaslané príslušnému orgánu
- do júna 2012 už bolo na poistnom trhu viac produktov od poisťovní ako napr.: HDI Poisťovňa, Chartis Europe S.A., ALLIANZ Slovenská poisťovňa, Generali Slovensko

Finančné krytie zodpovednosti za EŠ

- poisťovne stanovujú aj určité výluky, na ktoré sa ich poistenie environmentálnych škôd nevzťahuje najmä na podzemné skladovacie nádrže, azbest, olovo, ťažba ropy a plynu, niektoré vylučujú prepravu, prevádzku skládok a kanalizácií, údržbu, opravu a rekonštrukcie prevádzok.

Finančné krytie zodpovednosti za EŠ

- problémom je aj skutočnosť, že spôsobená EŠ môže dosahovať výšku rádovo v miliónoch EUR, a pokiaľ bude malé portfólio (málo poistených klientov - a najmä rizikových, alebo poistených na nedostatočnú poistnú sumu), nebude to stačiť na krytie finančnej zodpovednosti

Finančné krytie zodpovednosti za EŠ

- zvažovalo sa i zavedenie limitov pre finančnú zábezpeku, avšak samotné stanovenie limitu sa javilo ako problematické, pretože nie je jednoduché stanoviť, aký limit bude dostatočný a aký nie
- pri vysokých limitoch by sa samozrejme zvyšovala aj výška poistného, čo by pre prevádzkovateľov mohlo byť neúnosné
- naopak, nízko nastavené limity by nepostačovali na pokrytie nákladov na EŠ

Orgány štátnej správy

- **MŽP SR – ústredný orgán štátnej správy** (vykonáva napr.: štátny dozor, prevádzkuje informačný systém, vymáha náhradu nákladov v súvislosti s PO a NO)
- **Okresný úrad v sídle kraja, OS o ŽP – ako druhostupňový orgán** (rozhoduje o odvolaniach proti rozhodnutiam OÚ – OS o ŽP, vykonáva štátny dozor)

Orgány štátnej správy

- Okresný úrad, OS o ŽP – t'ážiskový prvostupňový príslušný orgán (vykonáva štátnu správu vo veciach prevencie a nápravy EŠ, prijíma a eviduje oznámenia, vykonáva konzultácie, schvaľuje návrhy NO, prijíma a vykonáva PO a NO, vykonáva štátny dozor, ukladá pokuty)
- SIŽP / IPKZ činnosti – vykonáva štátny dozor, plní úlohy ustanovené týmto zákonom, ukladá pokuty

Konania

Podľa tohto zákona môžu prebiehať nasledovné správne konania:

- o uložení PO a NO
- o schválení návrhu NO
- o znášaní nákladov
- o určení rozsahu podielu na vzniku EŠ
- o náhrade nákladov

KONZULTÁCIE

- v prípade pochybností, či skutočne hrozí alebo už vznikla EŠ – prevádzkovateľ sa môže obrátiť na príslušný orgán so žiadosťou o konzultácie
- príslušný orgán – povinnosť do 60 dní vydať písomné stanovisko
- podanie žiadosti však nezbavuje prevádzkovateľa zodpovednosti konať podľa zákona t. j. prijať a vykonať PO a NO

OZNÁMENIE

- **vlastník, správca alebo nájomca nehnuteľnosti (je alebo môže byť dotknutá EŠ), PO, FO (dotknutí EŠ), mimovládna organizácia – oprávnení oznámiť príslušnému orgánu skutočnosti nasvedčujúce tomu, že došlo k EŠ**
- **oznámenie sa podáva v písomnej forme**
- **príslušný orgán oznámenie preskúma a ak**
 - a) **nedošlo k EŠ oznámenie odloží a upovedomí oznamovateľa**

OZNÁMENIE

- b) EŠ vznikla – príslušný orgán postupuje podľa ustanovení tohto zákona

SANKCIE

Za porušenie zákona sa ukladajú pokuty a tie môžu dosiahnuť výšku až 32 128,- €

NOVELA ZÁKONA O EŠ

- vzhľadom na problémy, ktoré sa vyskytli pri zabezpečovaní finančného krytia prevádzkovateľmi, v roku 2013 sme novelizovali tento zákon
- článkom VII zákona č. 39/2013 Z. z. z 31. januára 2013 o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania ŽP o zmene a doplnení niektorých zákonov
- a) sa zabezpečila oprava nesprávnej

NOVELA ZÁKONA O EŠ

- b) vyšpecifikovali sa vyhovujúce spôsoby finančného krytia zodpovednosti za environmentálnu škodu a
- c) zabezpečilo sa preukazovanie finančného krytia zodpovednosti za EŠ prevádzkovateľmi už povolených pracovných činností.

Ďakujem za pozornosť!